

Een Estse en een Russische vlag op het Russische fort Ivangorod aan de Narva, de grensrivier tussen Rusland en Estland. De plaats is een belangrijke grensovergang tussen beide landen. Foto AFP

Ten Eerste

⌚ 9 min.

'Hybride oorlog' met Rusland is allang gaande

Hybride oorlog

Een belangrijke stroomkabel op de bodem van de Oostzee raakte vorige week beschadigd. Er is opzet in het spel, menen de Finnen: Rusland zit erachter. Het is maar een van vele incidenten in de 'hybride oorlog' aan de randen van Europa. 'Oekraïne is voor Poetin slechts één front.'

ARNOUT LE CLERCQ

'We moeten ons geestelijk voorbereiden op oorlog', aldus Mark Rutte in zijn nieuwe functie als Navobaas. In Centraal- en Oost-Europa zal zijn toespraak instemmend zijn ontvangen. 'We leven in vooroorlogse tijden', zei de Poolse premier Tusk eerder. Leidden Ruttés uitspraken in Nederland nog tot discussie, aan de oostgrens van Europa is het besef allang ingedaald dat Rusland zijn strijd ver voorbij de loopgraven in Oekraïne voert.

Geografie en historische ervaring met Rusland als buurman spelen hierbij een rol. Tegelijk woedt er een 'hybride oorlog' die met name aan de oostelijke randen van Europa sterk wordt gevoeld. De voorvallen stapelden zich afgelopen jaar op: van grensprovocaties tot inmenging in verkiezingen, van de Poolcirkel tot de Zwarte Zee. Het Kremlin ontkent elke betrokkenheid.

Een overzicht van zeven landen aan de rand van Europa laat zien hoe Rusland over de grens opereert. De lijst is geenszins compleet, maar illustreert een patroon. Oost-Europa is, zoals wel vaker, de kanarie in de kolenmijn. De voorvallen verplaatsen zich namelijk ook naar West-Europa.

Bart Schuurman, hoogleraar terrorisme en politiek geweld aan de Universiteit Leiden, zette met twee medewerkers alle 'hybride acties' sinds de Russische invasie van Oekraïne op een rij. Daarbij vielen drie zaken op, vertelt hij. 'Het aantal incidenten is sterk toegenomen; de ernst van de incidenten neemt eveneens toe, waaronder moord; en we zien een geografische verschuiving naar West-Europese landen.'

'Oekraïne is voor Poetin slechts één front van een bredere confrontatie met het Westen', zegt Kremlinkenner Mark Galeotti, die meerdere boeken schreef over Rusland, Poetin en hybride oorlogsvoering. In Poetins optiek is die confrontatie al meer dan tien jaar gaande, zegt Galeotti. Maar net als Schuurman ziet hij een verandering. 'Sinds vorig jaar gaan de handschoenen uit.'

Zelfs betrekkelijk 'kleine' hybride acties 'hebben een hoog potentieel voor escalatie', zegt Schuurman. Neem de DHL-pakketjes die ontploften in magazijnen in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk - dit had ook in een vliegtuig kunnen gebeuren. Verstoorde GPS-signalen, cyberaanvallen of inbraken bij waterzuiveringsinstallaties kunnen ook burgers raken.

Sabotageacties als brandstichting in een Pools warenhuis leiden wellicht niet tot grootschalige verstoring, maar scheppen wel onrust. Galeotti: 'Het moet Europeanen zenuwachtig maken, zodat mensen zich gaan afvragen of het steunen van Oekraïne dit allemaal wel waard is.'

Tegelijk pleit hij voor een kritische benadering. Het inschatten van Russische invloed is een 'slingerbeweging', zegt hij. 'Het ene uiterste is dat alles wat misgaat, wordt gezien als een Russisch complot.' Daarmee riskeer je Poetin op te blazen tot een 'sinister James Bond-schurkachtig type die al deze problemen veroorzaakt'.

De rode ster op het Kremlin in Moskou. Foto Getty

Neem Roemenië, waar het Grondwettelijk Hof vorige maand de presidentsverkiezingen annuleerde wegens vermeende Russische inmenging: een unicum. Desondanks is de schaal van Russische betrokkenheid onduidelijk. 'Was Rusland betrokken? Daar twijfel ik niet aan', zegt Galeotti. 'Maar de vraag is: kun je het resultaat aan hen toeschrijven?'

'Het Kremlin is er doorgaans niet op uit de verkiezingsresultaten te beïnvloeden, hoewel er uitzonderingen zijn, maar om tweedracht te zaaien.' Het annuleren van verkiezingen zoals in Roemenië is niet bij alle kiezers goed gevallen en Russische propaganda gaat daarmee aan de haal. De politieke chaos is een 'win-winscenario' voor het Kremlin.

Ziet het Westen vrije verkiezingen en persvrijheid als verworvenheden, voor het Kremlin zijn dit zwaktes om uit te buiten. 'De Russen beseffen dat ze tegenover een bondgenootschap staan dat op bijna elke manier sterker is. In hun geopolitieke guerrilla richten ze zich op wat ze zien als onze zwakke plek: ons bondgenootschap tussen democratieën met onderlinge meningsverschillen.'

Een omvangrijke studie op basis van elf westerse inlichtingendiensten schetste dit in 2019 al als de strategie van het Kremlin. Galeotti: 'Het doel is niet om het Westen over te nemen. Het doel is om ons te verlammen, te druk met binnenlandse disputen en rivaliteiten tussen landen waardoor gecoördineerde actie tegen Poetin niet mogelijk is.' Daarbij heeft het Kremlin bondgenoten in Europa, zoals de notoire Hongaarse dwarsligger Viktor Orbán of de Slowaakse premier Robert Fico.

Weerbaarheid begint met ruchtbaarheid, denkt Galeotti. 'Bewustwording onder de bevolking is belangrijk. Aanvankelijk zullen mensen misschien bang worden, maar op den duur krijgen ze een meer realistisch beeld van waar we mee te maken hebben.'

toename incidentenHybride oorlogsvoering: van de Noordkaap tot de Zwarte Zee

Noorwegen

In Noorwegen zijn vijandelijke acties vanuit Rusland toegenomen, zei het hoofd van de Noorse inlichtingendienst, Nils Andreas Stensønes, in september. Die maand werd een doorgesneden legerkabel ontdekt op het eiland Andøya. Daar vond een internationale conferentie plaats voor producenten van technologie tegen jamming, het verstoren van signalen. Bewijs voor sabotage was er niet, maar het leger sprak van een bewuste actie. 'Dit zijn robuuste kabels, die gaan niet zomaar kapot.' Dezelfde geluiden waren er afgelopen zomer na de beschadiging van een kabel bij de militaire vliegbasis Evenes boven de poolcirkel. Ook hier was geen hard bewijs voor sabotage, maar zei de politie te vermoeden dat er geen sprake was van een ongeluk. Jeroen Visser

Zweden

De gemeente Bollnäs in Midden-Zweden werd in oktober opgeschrikt door de waarschuwing om geen kraanwater te drinken. Kook het water eerst, zodat je zeker weet dat er geen gevaarlijke bacteriën in zitten, luidde het advies aan bewoners. Er was ingebroken in het nabijgelegen waterreservoir en het was onduidelijk of er met het water was gerommeld.

De directeur van het waterbedrijf zei te vermoeden dat van 'gewoon' vandalisme geen sprake was: het reservoir ligt afgelegen en je hebt speciaal gereedschap nodig om de deur open te breken. In mei werd ingebroken in de drinkwatervoorziening in Leksand. Ook daar moesten bewoners hun kraanwater koken.

Volgens analisten zijn de acties een ideale vorm van hybride oorlogsvoering: het zaait angst en onrust. De Russische ambassade sprak van 'russofobe retoriek'. jeroen Visser

Estland

Boven de Oostzee werden afgelopen jaar GPS-signalen verstoord, een vorm van elektronische oorlogsvoering die zowel de strijdkrachten als de burgerluchtvaart raakt. Inlichtingendiensten wijzen naar Rusland. Daarnaast heeft Estland veel ervaring met cyberaanvallen van de oosterbuur.

In mei werd het land opgeschrikt door een ander incident. Russen haalden 's nachts de helft van de boeien weg in de rivier bij Narva, die de grens met Estland markeren. Toenmalig premier Kaja Kallas noemde het voorval deel van 'een breder patroon' van Moskou, dat in het grensgebied 'angst en onrust zaait'.

Ook verschijnen er geregeld Russische blimps aan de horizon (een soort mini-zeppelins), soms met de letter 'Z' erop. Zulke speldenprikken zijn niet onschuldig, stellen de Esten. Het worden er steeds meer. Telde de politie twee jaar terug nog 18 incidenten, afgelopen jaar waren het er 96, aldus de hoogste Estse politiecommandant. Arnout le Clercq

Polen

Polen en ook Litouwen en Letland kampen sinds 2021 met 'hybride oorlogsvoering' aan de oostgrens met Belarus. Rusland en Belarus nodigen duizenden migranten uit het MiddenOosten en Afrika uit en sturen ze de grens over. De Poolse grenswacht duwt ze terug middels illegale 'pushbacks'. Volgens mensenrechtenorganisaties gebruiken zowel de Belarussische als de Poolse autoriteiten geweld. Zeker 88 migranten kwamen om. In 2024 breidde deze praktijk zich uit naar de Fins-Russische grens.

De migranten zijn bedoeld om landen te destabiliseren, zeggen politici. De liberale regering-Tusk schortte daarom recentelijk het asielrecht op. Maar deskundigen waarschuwen dat mensenrechten buitenspel komen te staan wanneer overheden migratie enkel beschouwen als een veiligheidsvraagstuk. arnout le Clercq

Roemenië

In december werden de Roemeense presidentsverkiezingen geannuleerd door het Grondwettelijk Hof: een unicum. Ultranationalistische kandidaat Calin Georgescu, een Poetin-bewonderaar die de steun aan Oekraïne wil stoppen, won de eerste ronde. De tweede en beslissende ronde ging niet door. Het Hof baseerde zijn beslissing op de gemanipuleerde onlinecampagne van Georgescu op TikTok, te midden van aantijgingen van Russische inmenging.

President Klaus Ioannis openbaarde documenten van de Roemeense veiligheidsdiensten. Die spraken van beïnvloeding door een 'statelijke actor' en eerdere Russische pogingen om invloed uit te oefenen in Roemenië, dat een sleutelpositie op de oostflank van de Navo heeft. Ioannis gaf toe dat concreet bewijs voor Russische inmenging moeilijk is te vinden. 'Het is niet zo dat deze aanvallen zijn getekend met 'liefs uit het oosten'.' Ook onafhankelijke media zien een verband met Rusland. Onderzoeksplatform Snoop ontdekte dat de campagne van Georgescu werd gesteund door een advertentiebedrijf met Russische banden, dat tijdens de pandemie desinformatiecampagnes uitrolde in Duitsland en Frankrijk. Dankzij onvrede over de gevestigde politiek en het grote wantrouwen in instituties viel Georgescu's campagne daarnaast in vruchtbare aarde. Waar sommige Roemenen het annuleren van de verkiezingen beschouwen als een rechtsstaat die succesvol ingrijpt tegen buitenlandse inmenging, zien andere het als manier om een onwelgevallige kandidaat buitenspel te zetten. arnout le Clercq

Moldavië

In Moldavië is het Kremlin, zoals een lokaal gezegde gaat, 'met de kat in de zak betrapt'. De presidentsverkiezingen en een gelijktijdig referendum over de EU gingen gepaard met 'ongekende inmenging' van het Kremlin, stellen Moldavische autoriteiten, ngo's en onafhankelijke media.

Het kleine land werd gebombardeerd met online desinformatie. Autoriteiten onthulden een netwerk om kiezers om te kopen met geld uit Rusland, geleid door pro-Russische oligarch Ilan Sor.

Sindsdien is de rust allerminst weergekeerd. In december riep de regering de noodtoestand uit omdat Rusland de gastoevoer naar de separatistische regio Transnistrië dreigt stop te zetten. Dit kan de energievoorraad van Moldavië in gevaar brengen.

Dit jaar zijn er parlementsverkiezingen die bepalen of de pro-Europese krachten het grootst blijven in het parlement. Vorige week waarschuwde het hoofd van de Moldavische veiligheidsdienst dat Rusland dan opnieuw het land wil ontwrichten. 'Hun strategie was, is en blijft hetzelfde.' arnout le Clercq

Georgië

Een Russische speciale operatie. Zo noemde Salome Zoerabisjvili, de pro-Europese president van Georgië, de parlementsverkiezing die eind oktober in haar

land werd gehouden - en die gewonnen werd door een partij die de EU de rug toekeerde en Zoerabisjvili afgelopen zondag verving door een antiwesterse oud-voetballer.

De stembusgang verliep volgens Moskous script, stellen Zoerabisjvili en EU-gezinde Georgiërs die al een maand dagelijkse betogingen houden. Intimidatie en omkoping van kiezers. Propaganda op publieke tv-zenders. Geweld tegen oppositiekandidaten. Regeringspartij Georgische Droom werkte 'hand-in-hand' met Rusland en kreeg bij de stembusgang 'hoogstwaarschijnlijk' steun van de Russische veiligheidsdienst FSB, aldus Zoerabisjvili, al toonde ze daar geen hard bewijs voor.

Het Kremlin heeft zich achter Georgische Droom geschaard. Rusland bezet sinds een invasie in 2008 een vijfde van Georgië en zinspeelt sinds de pro-Europese protesten op een nieuwe interventie. Dmitri Medvedev, de vicevoorzitter van de Russische Veiligheidsraad, stelde de protesten gelijk aan de pro-Europese revolutie in Oekraïne van 2013, die Rusland aangreep om zijn buurland binnen te vallen. Medvedev: 'Gewoonlijk loopt het slecht af.' Tom Vennink